

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

UČEBNÉ OSNOVY GYMNÁZIA

štvorročné štúdium

NÁUKA O SPOLOČNOSTI

povinný učebný predmet

Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky 24.2.1997
pod číslom 1252/96-15 s platnosťou od 1.9.1997

NÁUKA O SPOLOČNOSTI

Učebný predmet náuka o spoločnosti oboznamuje žiakov so základmi vybraných spoločenských vied dôležitých pre ich orientáciu v psychologických, sociálno-právnych, ekonomických, politologických a filozofických otázkach a vedie ich k poznávaniu seba a iných, chápaniu vzájomných vzťahov medzi jednotlivcom a spoločnosťou v duchu demokracie, slobody, spravodlivosti a humanity. Tak sa podieľa na mravnom, občianskom a intelektuálnom rozvoji žiakov, dotvára ich všeobecné vzdelanie a prispieva k ich príprave na vysokoškolské, resp. pomaturitné štúdium a životnú prax.

V súlade so základným cieľom má predmet umožniť žiakom

- získať základnú orientáciu v poznatkoch dôležitých pre jednotlivé obsahové okruhy,
- osvojiť si prehľad o štruktúre vybraných vedných disciplín, ktoré by ich usmernili na prípadné ďalšie štúdium týchto disciplín,
- rozvíjať schopnosť formulovať a klásť otázky v príslušných vedných disciplínach a v oblastiach spoločenského života, posudzovať ich rôzne riešenia, rozvíjať tolerantnú výmenu názorov.

Pri plnení uvedených úloh je potrebné žiakom poskytnúť priestor a možnosti na utváranie vlastného názoru, postoja a presvedčenia.

OBSAH

Obsah predmetu tvoria vybrané poznatky z týchto spoločensko-vedných disciplín:

- psychológia (všeobecná psychológia, sociálna psychológia)
- sociológia
- ekonómia
- náuka o štáte a práve, o ľudských právach a slobodách
- politológia
- filozofia (vývoj filozofického myslenia a základné filozofické problémy)

Osnovy vo svojom znení odhaľujú široké spektrum problémov, z ktorých má učiteľ možnosť výberu učiva tak, aby sa v spoločenských vedách, ktoré sú obsahom predmetu, prebrala iba základná orientácia a pre žiakov, ktorí prejavia záujem hlbšie sa venovať problematike, môže učiteľ rozšíriť tieto základy v rámci voliteľného predmetu spoločenskovedný seminár. Alternatívny charakter učebných osnov umožňuje hlbšie sa venovať jednej, prípadne viacerým vybraným spoločenskovedným disciplínam, pričom je vhodné, aby učiteľ pri vysvetľovaní zachoval kontinuitu s ostatnými spoločenskými vedami a ich systematikou.

Základy psychológie

Osnovy sú projektované s cieľom posilniť vzdelávanie o poznatky psychologickéj vedy, jej humanizujúceho poslania pri vysvetľovaní príčin a dôsledkov ľudského snaženia a konania a poskytnúť informačný rámec o zákonitostiach a špecifikách psychiky človeka, o základných psychických dispozíciách, ich vplyve a pôsobení na poznanie seba samého a svojho miesta v sociálnych vzťahoch. Učebné osnovy sú rozčlenené do dvoch častí: všeobecná psychológia a sociálna psychológia. Každá z nich reprezentuje osobitnú oblasť psychologickéj vedy, ide teda o dve relatívne nezávislé časti. Zároveň sa vzájomne dopĺňajú, môžu preto slúžiť jedna druhej

ilustráciami psychických procesov, ich zákonitostí a rozmanitosti vplyvu na jednotlivca alebo skupiny.

Pre učiteľa znamená toto rozčlenenie možnosť vybrať si, ktorá z nich vyhovuje zameraniu a záujmu študentov, profilu školy.

Základy sociológie

Osnovy sú projektované tak, aby žiaci získali základnú orientáciu v poznatkoch o spoločnosti, jej vzniku a vývoji, spoločenských zmenách, vzťahoch a sociálnych štruktúrach, o jednotlivých oblastiach života spoločnosti, osvojili si základné metodologické postupy, charakteristické pre sociologické skúmanie a pochopili ich význam a rozvíjali schopnosť spájať teoretické vedomosti so životnou a spoločenskou praxou.

Základy ekonómie

Osnovy sú projektované tak, aby žiaci získali základnú orientáciu vo fungovaní ekonomického systému spoločnosti, oboznámili sa so základnými ekonomickými kategóriami a ekonomickými procesmi, s ktorými sa budú stretávať v bežnom živote, vytvárali si vlastný názor, postoje a stanoviská nielen k ekonomickým javom, ale i k problémom každodenného života.

Základy práva

Osnovy sú projektované tak, aby žiaci získali základné vedomosti o štáte a práve, úlohe práva a zákonnosti v demokratickej spoločnosti, o ľudských právach a základných ľudských a občianskych slobodách, ako i poučenie o právach a povinnostiach občana - spotrebiteľa.

Základy politológie

Osnovy sú projektované tak, aby žiaci získali základné vedomosti o fungovaní politických inštitúcií a vzťahov v demokratickom štáte.

Základy filozofie

Vzhľadom na špecifický charakter filozofie nie je obsah spracovaný do samostatných tematických celkov, ale sú poskytnuté tri varianty prístupu k obsahu učiva, pričom každý z nich ponúka určitý, pre ten-ktorý variant charakteristický obsah. Ciele sú potom priamo viazané na výber variantu. Ich naplnenie sa ponecháva na učiteľovu tvorivosť a schopnosť rozpoznať vhodný rámec spojenia obsahu s cieľmi vzťahujúcimi sa v operacionalizovanej podobe na základné učivo.

Predkladané tri varianty učebných osnov filozofie sú koncipované:

- a) dejinofilozoficky,
- b) systematicky,
- c) ako kombinácia prvých dvoch.

Učiteľ si zvolí len jeden variant.

Cieľom štúdia základov filozofie je získanie základných vedomostí o povahe filozofického poznania a jeho miesta v dejinách vedy, o dejinách filozofie a vplyve jednotlivých filozofov na myslenie a konanie.

Na dejinách ľudského myslenia sa žiaci učia porovnávať, analyzovať a syntetizovať javy, ktoré sa odohrali a odohrávajú, ako aj predvídať ich vývoj.

3. ročník
(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

ZÁKLADY PSYCHOLÓGIE

I. ZÁKLADY VŠEOBECNEJ PSYCHOLÓGIE

Psychológia - veda o človeku a jeho psychike

Ciele

Pochopenie podstaty psychológie ako vedy o psychike, postihnutie základných pojmov a otázok všeobecnej psychológie. Aplikácia problematiky psychického života na individuálnu skúsenosť.

Obsah

Psychológia a jej zakladatelia, psychologické disciplíny. Psychika človeka, príčiny a spôsoby spoznávania psychiky, vývin psychiky, úloha dedičnosti a prostredia. Psychický život a jeho prejavy, kvalita psychického života, jej perspektívy a obmedzenia pre život súčasného človeka a spoločnosti.

Psychika a psychológia

Ciele

Spoznať zákonitosti a formy prejavov psychiky človeka, postrehnúť podstatu prebiehajúcich psychických procesov a ich dôsledky.

Obsah

Psychické schopnosti, interindividuálne rozdiely v inteligencii, nadanie, vrodené a získané intelektové poruchy, mentálna retardácia.

Poznávacie psychické procesy, priebeh a výsledky poznávacích psychických procesov.

Citové psychické procesy, priebeh a dôsledky citových psychických procesov.

Emócie a dynamika psychiky, vplyv emócií na výkonnosť človeka, pozitívne (energizujúce) a negatívne (skresľujúce) dôsledky intenzívnych emócií na úspešnosť človeka.

Psychické zdravie a stres

Ciele

Spoznať a pochopiť príčiny a podmienky vzniku stresu, dôsledky jeho pôsobenia na psychické zdravie človeka. Naučiť sa predchádzať stresu odhalením psychických dispozícií pre zvládnutie stresu, prijať princípy mentálnej hygieny.

Obsah

Zdroje stresu, psychická odolnosť, psychické dispozície pre zvládnutie stresu. Dôsledky stresu na psychiku, psychosomatické ochorenia.

Stres a záťaž, pozitívny vplyv záťažových podmienok na rozvíjanie psychiky. Mentálna hygiena.

Praktické využitie psychologických poznatkov

Ciele

Dokázať prakticky využívať poznatky zo základov psychológie v rámci jednoduchej psychodiagnostiky, v zostavovaní a realizácii psychologických testov. Aplikovať typológie v praktickom živote - výber školy, povolania, partnera.

Obsah

Typológie a ich charakteristika (Hipokratova a Pavlova, Kretschmerova, Jungova a Eysenckova, Sprangerova). Psychologické testy a merania, psychoterapia, možnosti psychologického merania a terapeutických postupov. Psychické zdravie a relaxácia.

II. ZÁKLADY SOCIÁLNEJ PSYCHOLÓGIE

Jednotlivec a skupina

Ciele

Pochopiť proces, podmienky a úlohu socializácie jednotlivca, charakterizovať význam sociálnej roly v živote. Poznať pozitívne a negatívne stránky v sociálnych vzťahoch, vedieť charakterizovať riešenie niektorých sociálnych konfliktov.

Obsah

Sociálne učenie, sociálne potreby, personalizácia a socializácia. Referenčné osoby a skupiny, ich vplyv na utváranie sebaobrazu, sebaopoznanie a sebahodnotenie. Symetria a asymetria v sociálnych vzťahoch. Sociálny status, sociálne roly a sociálne potreby.

Sociálny vplyv

Ciele

Charakterizovať význam sociálneho vplyvu vzhľadom na postavenie jednotlivca v sociálnej skupine. Rozlíšiť a poznať jednotlivé typy sociálneho vplyvu.

Obsah

Závislosť a nezávislosť jednotlivca v skupine. Postoje a možnosti ich zmien.

Typy sociálneho vplyvu: konformita, vyhovenie, poslušnosť.

Sociálne normy a očakávania skupiny. Úloha informácií, emócií a sociálnych potrieb jednotlivca v podmienkach sociálneho vplyvu.

Sociálna výmena

Ciele

Pochopiť zákonitosti sociálnej výmeny, porovnať typy sociálnej výmeny. Analyzovať správanie sa človeka a skupiny v rôznych sociálnych situáciách.

Obsah

Vzájomná závislosť v symetrických, individuálnych vzťahoch. Psychologické zisky a straty v sociálnych situáciách: sociálny súhlas a odmietnutie a spoločný úžitok.

Typy sociálnej výmeny: súperenie, kooperácia, vyjednávanie. Vplyv komunikácie na procesy sociálnej výmeny, komunikačné hrozby a bariéry. Sociálne konflikty a stratégie ich riešenia.

ZÁKLADY SOCIOLOGIE

Sociológia - veda o spoločnosti

Ciele

Objasniť vo všeobecnosti charakter sociológie ako vedy o spoločnosti a vysvetliť jej úlohu v živote človeka.

Obsah

Sociológia ako vedná disciplína a ako praktické poznanie. Základné sociologické disciplíny a predmet ich skúmania (sociológia hospodárstva, sociológia politiky, sociológia práva, sociológia kultúry, sociológia rodiny). Skupinový život ľudí (mikro- a makro-štruktúry) a sociálna väzba (jej typy).

Polarity sociologickej optiky (koncept životného sveta, koncept systému, privátna a verejná sféra spoločenského života, zoskupovanie a združovanie).

Spoločnosť ako zložitý systém ľudí, inštitúcií a vzťahov

Ciele

Pochopiť a analyzovať základné pojmy sociológie na vzťahoch medzi jednotlivcom, sociálnou skupinou a spoločnosťou. Charakterizovať základné princípy spoločenského života ľudí.

Obsah

Človek ako individuálna osobnosť a sociálna bytosť, pripútanosť k ľudským skupinám: socializácia, sociálna identifikácia, pozícia a rola, sociálne činnosti a vzťahy, kultivovanie potrieb, sociálna interakcia a izolácia, deviácia, prospoločenská orientácia, prestíž, popularita.

Kultúra ako činiteľ integrujúci a diferencujúci (kultúrne dedičstvo a výtvyry: kultúrne spoločnosti a subkultúry, zvyky, obyčaje, vzory chovania, hodnotové systémy, sociálne normy a sankcie, problém kontrakultúry a konformity, masová kultúra, móda).

Organizácia (usporiadanie) spoločného života ľudí, etnické a príbuzenské usporiadanie (rasy, národy, menšiny), priestorové usporiadanie (mestské a vidiecke sídla), sociálno-ekonomické usporiadanie (triedy, vrstvy a profesné skupiny), sociálno-kultúrne usporiadanie /duchovné a náboženské spoločenstvá), mocenské usporiadanie /riadiaci a riadení, verejnosť a elita, kompetencie a hierarchie).

Spoločnosť - výstavba, fungovanie a zmena, populačná štruktúra, sociálne rozdiely a nerovnosti - základ štruktúry a stratifikácie spoločnosti, sociálna mobilita, stabilita a zmena, vývinové typy globálnych spoločností - tradičná, industriálna, informačná.

Život v súkromí a spoločenstvách

Ciele

Objasniť význam, funkciu a postavenie jednotlivých sociálnych skupín v spoločnosti, vymedziť a overiť základné princípy ich fungovania, riešiť konflikty, súčasné problémy a ohrozenia vzťahov v niektorých sociálnych skupinách.

Obsah

Povaha a význam prirodzených skupín pre rozvoj človeka. Rodina ako sociálna skupina, jej funkcie, súčasné problémy a ohrozenia (faktografické údaje).

Manželský zväzok, súčasné problémy detí a starých osôb.

Spoločenstvá detí a mládeže - školské kolektívy, priateľské partie, deviantné skupiny, (fakty z výskumov).

Žena v spoločnosti, konflikt jej rol v súčasnosti.

Komunita, obec, susedstvá a regionálne celky.

Národné spoločenstvo a problémy jeho integrity.

Autorstvo a vodcovstvo v neformálnych skupinách.

Životné štýly: medzi bohatstvom a chudobou.

Sociologický výskum

Ciele

Oboznámiť sa s metódami a technikami sociologického výskumu, poznatky využiť pri zostavení projektu sociologického výskumu na vybranej vzorke respondentov, vyhodnotiť a publikovať výsledky výskumu v školskom časopise alebo na nástenke.

Obsah

Predmet a cieľ sociologického výskumu. Hypotéza, metodika a metóda výskumu. Techniky sociologického výskumu (dotazník, anketa, rozhovor, pozorovanie, denník, dokument, fakt, test) a ich použitie. Publikácia výsledkov sociologického výskumu.

ZÁKLADY EKONÓMIE

Historická podmienenosť ekonomiky

Ciele

Pochopiť charakter ekonómie ako vedy o spoločnosti, objasniť základné vzťahy sprevádzajúce jej vznik a vývoj. Rozlíšiť základné členenie ekonómie a vzťahy v nej postihnuté.

Obsah

Ľudské potreby, statky a služby, výroba, spotreba, reprodukcia.

Vzťah ekonómie a ekonomiky - ich charakteristika. Základné členenie ekonómie - makroekonómia, mikroekonómia, špeciálne ekonomické vedy.

Výrobné faktory a ich charakteristika

Ciele

Charakterizovať a analyzovať výrobné faktory, postihnúť ich podstatu, vzájomné vzťahy a vplyvy.

Overiť si na modelových situáciách pôsobenie výrobných faktorov.

Obsah

Práca, prírodné zdroje a kapitál. Trh pracovnej sily a nezamestnanosť.

Mzdová a sociálna politika štátu.

Realizácia vlastníctva k pôde, renta. Agrárna politika štátu.

Tvorba a formy kapitálu - jeho ekonomická realizácia (zisk, úrok, dividenda).

Kombinácia výrobných faktorov.

Typy ekonomík a ich charakteristika

Ciele

Charakterizovať jednotlivé typy ekonomík, odvodiť základné princípy ich fungovania a zhodnotiť klady a nedostatky.

Obsah

Historický vývoj typov ekonomík, centrálna riadená ekonomika, trhovú ekonomiku, zmiešanú ekonomiku, prechod z centrálna riadenej ekonomiky na trhovú ekonomiku, resp. zmiešanú ekonomiku. (Ekonomická reforma Slovenskej republiky a hospodárske zákony).

Základné princípy fungovania trhovej (zmiešanej) ekonomiky

Ciele

Oboznámiť sa s pojmami, vzťahmi a základnými princípmi charakteristickými pre trhovú (zmiešanú) ekonomiku. Na modelových príkladoch overiť niektoré zákonitosti fungovania trhovej (zmiešanej) ekonomiky.

Obsah

Trhový mechanizmus a jeho pôsobenie. Trh a základné typy trhov, subjekty trhu. Dopyt, ponuka, cena, monopol a konkurencia.

Ekonomické funkcie štátu v trhovej (zmiešanej) ekonomike

Ciele

Vysvetliť úlohu štátu a potrebu jeho zásahov do hospodárskeho života. Rozdeliť a analyzovať nástroje využívané štátom na reguláciu niektorých ekonomických procesov a výsledky ich použitia.

Obsah

Štátne zásahy do ekonomiky a nástroje hospodárskej politiky štátu (rozpočtová, monetárna, dôchodková, sociálna a zahraničnoobchodná politika).

Úloha peňazí v zmiešanej ekonomike

Ciele

Poznať vznik, funkcie a formy peňazí. Vysvetliť základné princípy fungovania menového systému. Charakterizovať finančné trhy a poznať formy cenných papierov.

Obsah

Vznik a funkcie peňazí, súčasné formy peňazí, bankový systém, menový systém, vzťah peňazí, cien a inflácie, valuta, devíza, kurz, meny, úver, úrok, akcia, dividenda, obligácia, zisk.

Bankový systém a jeho fungovanie

Ciele

Vysvetliť význam bankového systému a všeobecné princípy jeho fungovania. Vysvetliť činnosti jednotlivých typov bánk.

Obsah

Bankový systém a jeho fungovanie (emisná, platobný styk, účty, úver, dlžník, veriteľ, zmenka, šek).

Typy bánk a ich činnosti - centrálna (emisná, cedul'ová), obchodná (komerčná), poisťovníctvo.

Národné hospodárstvo a svetové hospodárstvo

Ciele

Pochopiť a analyzovať základné ukazovatele charakterizujúce výkonnosť národného hospodárstva. Charakterizovať svetové hospodárstvo a svetový trh, poznať činnosti, ktoré v jeho rámci prebiehajú.

Pochopiť myšlienku medzinárodnej ekonomickej integrácie a európskeho ekonomického priestoru.

Obsah

Hrubý a čistý domáci (národný) produkt, národný dôchodok, obchodná a platobná bilancia, porovnávanie úrovne ekonomík v svetovom hospodárstve.

Integračné procesy v Európe (Európske spoločenstvá, Európske združenie voľného obchodu) a ekonomika Slovenskej republiky.

Európsky ekonomický priestor.

Základné formy podnikania

Ciele

Vysvetliť obsah pojmu podnikanie a jeho základnú právnu úpravu.

Charakterizovať pojem podnik, poznať jeho základné formy a podmienky vzniku. Pochopiť proces a princíp uplatnenia privatizácie a reštitúcie.

Obsah

Podnikanie, podnik (fyzická a právnická osoba, právna subjektivita, obchodný register). Členenie podnikov, podnikateľ, podnikateľská činnosť, podnikateľské prostredie, riziká podnikania, podnikový image, právne úpravy podnikania (obchodný zákonník, živnostenský zákon a iné hospodárske zákony). Privatizácia a reštitúcia.

Stručný vývoj ekonomického myslenia

Ciele

V stručnom priereze dejinami charakterizovať vývoj ekonomického myslenia, významné ekonomické teórie a hlavných predstaviteľov.

Obsah

Potreba ekonomickej teórie.

Merkantilizmus, fyziokratizmus, klasická ekonómia, liberalizmus A. Smitha, Smithova teória neviditeľnej ruky, teória hodnoty D. Ricarda, marxistická ekonomická teória, neoklasická ekonómia, teória hraničnej užitočnosti, Keynesovská makroekonomická teória, Milton Friedman a ekonomická teória monetarizmu.

ZÁKLADY PRÁVA

Podstata práva a jeho vzťah k štátu

Ciele

Vysvetliť podstatu práva, zdôvodniť jeho potrebu na vzťahu štát - sloboda - moc.

Poznať a objasniť základné kategórie práva. Stručne charakterizovať vývoj právnych koncepcií v dejinách - napr. problémovo-pojmový prístup.

Obsah

Právo a spoločnosť, základné kategórie práva (normy, hodnoty, štát, právny štát, občan, demokracia, spravodlivosť, morálka, sloboda). Ústava a jej podstata, ústavnosť a jej dodržiavanie. Právne koncepcie v dejinách.

Štát a konštitucionalizmus ako záruka práv a slobody jednotlivca

Ciele

Charakterizovať štát, analyzovať jeho znaky.

Objasniť vznik, vývoj a podstatu pojmu konštitucionalizmus, poznať jeho základné princípy a ich uplatnenie.

Obsah

Znaky štátu (teritoriálne členenie štátu, štátne občianstvo, štátna moc, sústava štátnych orgánov), konštitucionalizmus, suverenita ľudu, deľba moci, volebné právo, legalita, legitimita, pluralita.

Ľudské práva a základné slobody

Ciele

Analyzovať vývoj úpravy ľudských práv a základných slobôd a jej súčasnú podobu. Poznať základné členenie ľudských práv a základných slobôd. Poznať a analyzovať dôležité dokumenty a činnosť inštitúcií zabezpečujúcich ich uplatňovanie a ochranu.

Obsah

Vývoj úpravy ľudských práv - Veľká francúzska revolúcia, Organizácia Spojených národov, Charta a Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948, Pakty o ľudských právach z roku 1966, orgány a inštitúcie systému OSN. Európsky (západoeurópsky) štandard ľudských práv (zmluvná úprava, orgány, súdna ochrana). Ľudské práva a iné humanitné otázky v helsinskom procese. Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe 1975-1989.

Charakteristika a výklad úpravy uplatňovania a ochrany ľudských práv - ľudské práva, medzinárodný štandard ľudských práv a základných slobôd: osobné práva a slobody, politické práva, sociálno-ekonomické práva, kultúrne práva, ľudské práva tretej generácie.

Oprávnenia a povinnosti jednotlivcov tvoriace obsah ľudských práv a základných slobôd, garancie ich uplatňovania a ochrany.

Závazky štátov, povinnosti zákonodarných, výkonných a iných orgánov štátu. Pomer vnútroštátnej a medzinárodnej úpravy, význam politických zásad, stanovísk a záväzkov.

Medzinárodné organizácie, inštitúcie, dokumenty a ľudské práva a základné slobody - OSN, Všeobecná deklarácia ľudských práv, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Dohovor o právach dieťaťa, Rada Európy, Ústava SR.

Právny systém a zákonnosť

Ciele

Objasniť podstatu právneho systému a jeho štruktúru, poznať orgány ochrany práva.

Obsah

Právny systém a jeho štruktúra, právna norma, zákony a zákonnosť, Ústava a jej postavenie v právnom systéme, právne vzťahy. Orgány ochrany práva - sústava súdov, ústavný súd, prokuratúra, polícia, armáda. Úloha súdu a prokuratúry.

Odvetvia slovenského právneho poriadku

Ciele

Analyzovať vzťahy upravené jednotlivými odvetviami slovenského právneho poriadku, vysvetliť ich vývoj a súčasnú podobu.

Obsah

Štátne právo, rodinné právo, občianske právo, správne právo, pracovné právo (účastníci pracovnoprávnych vzťahov, ich práva a povinnosti, pracovný pomer), trestné právo (sankcia a trest, súdny proces), právo životného prostredia.

Ochrana spotrebiteľa

Ciele

Poznať základné princípy ochrany spotrebiteľa, práva a povinnosti spotrebiteľa i predávajúceho, poznať podstatu agresívnej marketingovej politiky a jej negatívne stránky.

Obsah

Ochrana spotrebiteľa, práva a povinnosti predávajúceho a spotrebiteľa - zodpovednosť predávajúceho za chyby (nedostatky), záručné lehoty, miesto uplatnenia reklamácie, plynutie reklamačnej doby počas opráv, zánik práva zodpovednosti za chyby, úhrada nákladov spojených s uplatnením práva zodpovednosti za chyby, rozpornosť názorov predávajúceho a kupujúceho, kódovacie značenie výrobkov.

Reklama a zakázaná reklama, agresívna marketingová politika a jej vplyv na spotrebiteľa.

ZÁKLADY POLITOLÓGIE

Politológia ako veda a jej vzťah k ostatným vedám

Ciele

Pochopiť význam politológie v sústave spoločenských vied, objasniť jej vznik, vývoj a predmet na vzťahu k štátu.

Obsah

Politológia ako veda - predmet, metódy a disciplíny politológie. Vzťah politológie k ostatným vedám (filozofia, vedy o štáte a práve, sociológia, história, ekonómia, psychológia).

Právny štát - základ občianskej demokracie

Ciele

Pochopiť vznik, vývoj a podstatu štátu z pohľadu viacerých teórií štátu. Analyzovať znaky a funkcie štátu. Charakterizovať základné formy štátu.

Obsah

Štát ako základ občianskej demokracie - štátne územie, štátna moc, suverenita štátu, štátne občianstvo, štátne symboly.

Štátna moc. Horizontálne členenie štátnej moci (forma vlády - parlamentná, kabinetná, prezidentská). Vertikálne členenie štátnej moci (unitárny a federatívny štát). Legitímnosť štátnej moci.

Občianstvo človeka - občianske slobody, občianske práva. Nadobudnutie občianstva, diskriminácia.

Forma štátu - z hľadiska počtu suverénov zúčastňujúcich sa na moci (monarchia, oligarchia a demokracia), z hľadiska hlavy štátu (monarchia a republika), z hľadiska spôsobu uplatnenia štátnej moci (diktatúra a demokracia), z hľadiska územnoprávneho členenia (federácia, konfederácia).

Demokracia a princíp jej uplatnenia v právnom štáte

Ciele

Pochopiť a zhodnotiť pojem demokracia, analyzovať základné princípy demokracie a ich vývoj.

Obsah

Uplatnenie demokracie - princíp občianskych práv, princíp národnej suverenity, princíp ľudového zastúpenia. Formy demokracie - priama (ľudové zhromaždenie, referendum, plebiscit, iniciatíva) a nepriama (reprezentatívna) demokracia. Volebné právo a volebné systémy - väčšinový volebný systém, systém proporcionálneho zastúpenia a zmiešaný volebný systém. Volebný systém Slovenskej republiky.

Politický systém a politický pluralizmus

Ciele

Charakterizovať politický systém a jeho zložky. Vysvetliť vznik, podstatu a súčasné chápanie pojmu politický pluralizmus. Pochopiť politické strany ako najdôležitejšie subjekty politického pluralizmu, poznať základné princípy vzniku a fungovania politickej strany.

Obsah

Zložky politického systému (štát, politické strany, politické hnutia, nátlakové ekonomické skupiny, nenátlakové skupiny, masovokomunikačné prostriedky, cirkev, tretí sektor).

Pluralizmus a politický pluralizmus, konsenzus. Politické strany- vznik a vývoj politických strán, vznik a stanovky strany, klasifikácia politických strán.

Národ a menšiny v politike

Ciele

Vymedziť pojmy národ a národný štát. Objasniť podstatu národnostnej politiky. Pochopiť vzťah medzi právami menšín a kategóriami jazyka, kultúry, vzdelania, náboženského presvedčenia, národnosti a etnickej príslušnosti.

Obsah

Vymedzenie pojmu národ - spoločný jazyk a národné tradície, úplná štátna zvrchovanosť.

Národné záujmy, národná reprezentácia.

Národnosti, národnostná a imigračná politika. Menšiny (národnostné, etnické, náboženské, jazykové), práva menšín, kultúrna autonómia a politická tolerancia v demokratickom režime, pozitívna identita.

4. ročník
(2 hodiny týždenne, 60 hodín ročne)

FILOZOFIA

Variant A

Obsah

Predmet filozofie, osobitosť filozofických problémov, filozofia ako kritické myslenie, základné filozofické disciplíny, vzťah filozofie k špeciálnym vedám. Filozofia a náboženstvo, klasifikácia náboženstiev. Kultúrno-spoločenský kontext filozofie, filozofia a historická doba. Periodizácia kultúrnych dejín, hlavné etapy vývinu filozofického myslenia. Vznik gréckej filozofie, filozofia a mýtus. Antické filozofické myslenie, podiel gréckej filozofie na vzniku jednotlivých vied, objavenie sa problematiky človeka, nastolenie problému jazyka a poznania, vznik logiky. Stredoveká filozofia, premeny vzťahu rozumu a viery v stredoveku. Vznik a vývin klasickej novovekej filozofie, spor racionalizmu a empirizmu, vyústenie tejto etapy v nemeckej klasickej filozofii, Hegelova koncepcia dejín a jej ohlas na Slovensku. Filozofické myslenie v druhej polovici 19. storočia a 20. storočia, problematika moci a záujmov, pozitivistická koncepcia filozofie ako vedy. Antropologická a scientistická línia súčasnej filozofie. Novopozitivismus, pragmatizmus, existencializmus, novotomizmus. Filozofické východiská liberalizmu a konzervativizmu. Postavenie filozofie v súčasnom svete, filozofická reflexia globálnych problémov ľudstva. Vývin slovenského filozofického myslenia.

Variant B

Obsah

Predmet a povaha filozofie, osobitosť filozofických problémov, filozofia ako kritické myslenie, vzťah filozofie k špeciálnym vedám, metodologické predpoklady filozofických systémov. Poznanie, viera, estetické postoje, praktické aktivity, tzv. zdravý rozum. Vzťah filozofie k náboženstvu, umeniu a ideológii. Religionistická problematika, základné náboženské štruktúry, náboženstvo ako psychická, sociálna a ontická skutočnosť, klasifikácia náboženstiev. Filozofia v celku kultúry. Etapy vývinu filozofického myslenia. Filozofické disciplíny a kategórie. Problém bytia vo filozofii. Základné gnozeologické koncepcie, stupne a etapy vývinu poznania, problém pravdy. Filozofická reflexia sféry hodnôt, hodnotové systémy, etika a estetika. Súčasná filozofia, antropologická a scientistická línia. Filozofia ľudskej existencie. Jazyk ako predmet filozofie, logika a semiológia. Filozofia a globálne problémy ľudstva. Filozofické východiská konzervativizmu a liberalizmu. Filozofická reflexia súčasnej vedy, jej metód, objavov a ich následkov.

Variant C

Obsah

Predmet filozofie, osobitosť filozofických problémov, filozofia ako kritické myslenie. Vzťah filozofie k špeciálnym vedám, kultúrno-spoločenský kontext filozofie. Periodizácia obdobia kultúrneho vývoja Európy, základné obdobia filozofického myslenia. Vznik gréckej filozofie, jej vzťah k mýtu. Antická filozofia. Objavenie sa problematiky človeka, nastolenie problému jazyka a poznania v antickej filozofii, vznik logiky. Stredoveká filozofia, vzťah filozofie k náboženstvu. Vznik a vývin klasickej novovekej filozofie, spor racionalizmu a empirizmu, vyústenie tejto etapy v nemeckej klasickej filozofii. Filozofické myslenie v druhej polovici 19. storočia a v 20. storočí, antropologická a scientistická línia súčasnej filozofie. Pozitivismus, pragmatizmus, novotomizmus a existencializmus. Filozofické východiská liberalizmu a konzervativizmu. Filozofické disciplíny a

kategórie. Problematika bytia. Základné gnozeologické koncepcie, formy a stupne poznávania, problém pravdy. Filozofická teória hodnôt, etika a estetika. Logika a metodológia vied, filozofická reflexia modernej vedy. Religionistika, základné náboženské štruktúry, klasifikácia náboženstiev.

PROCES

V záujme zvýšenia efektívnosti učebného procesu odporúčame vo väčšej miere uplatňovať problémové vyučovanie, využívať dialogické metódy, napr. sokratovský rozhovor, heuristický rozhovor, besedu, diskusiu, ako aj používať didaktické hry, resp. experimentálne hry ako napr. brainstorming, situačné hry, inscenačné hry.

Učiteľ musí využívať pri riadení učebného procesu pedagogicko-psychologické poznatky a zákonitosti. Vyžaduje sa od neho všestranné vzdelanie v spoločenských vedách a filozofii, ako i všeobecná rozhladenosť. Erudovanosť a schopnosť vhodne prezentovať učivo z hľadiska aktuálnych potrieb spoločnosti je základným predpokladom úspešnosti učiteľa. Dôležitú funkciu plní dobrý kontakt so žiakmi, prispôsobenie učiva ich mentálnej a intelektuálnej úrovni. Preto treba nájsť prostriedky ako sprístupniť učivo čo najvhodnejšie a zachovať pritom nároky na vedomosti žiakov i na vedeckosť.

Pri hodnotení prihliada učiteľ na kvalitu osvojenia základných poznatkov, ako i na záujem žiakov o problematiku a na ich schopnosti túto problematiku v širších kontextoch aplikovať v praxi.

Inováciu učebných osnov koordinoval: Mgr. Pavel Bílik